

วิเคราะห์ปัญหาาระบบราชทัณฑ์ในประเทศไทย

Analysis of Problems the Correctional System in Thailand

ตฤณห์ โพธิ์รักษา¹

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย
อีเมลติดต่อ: trynh.p@gmail.com

Trynh Phoraksa²

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University
999 Phutthamonthon Sai 4 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand
Email: trynh.p@gmail.com

Received: August 12, 2021 Revised: November 4, 2021 Accepted: November 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบราชทัณฑ์ในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและระบบราชทัณฑ์ในประเทศไทย ตลอดจนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ข้อมูลและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสังคมราชทัณฑ์ในประเทศไทยได้อย่างมีคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ระบบราชทัณฑ์ไทยมีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องเข้ากับการเมือง สังคมเมืองและสภาพเศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัย ซึ่งในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้โอนย้ายกลับมาสังกัดกระทรวงยุติธรรม จะเห็นได้ว่าราชทัณฑ์ในประเทศไทยประสบปัญหาด้านงบประมาณและเม็ดเงินที่สูญหายไป ด้านสุขภาพจิต ระบบสาธารณสุขที่ไม่ได้มาตรฐาน การกระทำผิดซ้ำและแนวโน้มการก่ออาชญากรรมรุนแรงขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ ระบบราชทัณฑ์ยังให้ความสำคัญกับการลงโทษเพื่อต้องการให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกกลัว และหลายจำมากกว่าการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดรู้สึกเกรงกลัวกฎหมาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวล้วนส่งผลกระทบต่อระบบราชทัณฑ์ในปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับปัญหา “คดีล้นศาล คนล้นคุก” ส่งผลให้ระบบการบำบัดฟื้นฟู เยียวยาของเรือนจำไม่ได้ผล ทำให้จำนวนสถิติผู้กระทำผิดซ้ำมีตัวเลขที่สูง ดังนั้น หากประเทศไทยสนับสนุนระบบยุติธรรมนอกกระแสนหลัก และมองเห็นความสำคัญของการบำบัดฟื้นฟู เยียวยา และมีการแก้ไขผู้กระทำผิด ดังแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีเป้าหมาย คือ ต้องการลดคดีขึ้นสู่ศาล และแก้ไขปัญหา โดยใช้ระบบยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมถึงการให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท ในกระบวนการยุติธรรม และการมุ่งเน้นพิจารณาระบบฟื้นฟูผู้กระทำผิด วิธีเหล่านี้จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถคลี่คลายปัญหาคดีล้นศาล คนล้นคุกได้อย่างแน่นอน

คำสำคัญ: ปัญหา; ระบบราชทัณฑ์; ประเทศไทย;

¹ อาจารย์.

² Lecturer.

Abstract

This article aims to study the correctional system in Thailand as well as to analyze its' problems. The ultimate goal is to disseminate useful information to interested persons and to promote public awareness on the correctional society in Thailand with good quality.

The study results show that the evolution of Thai correctional system is adhering to political, social and economic contexts of respective periods. Nowadays, the Department of Correction is transferred back to be attached with the Ministry of Justice. Some obvious problems in the correctional system of Thailand are insufficient budget and money waste, substandard mental health and public health systems, high rates of recidivism and tendency of escalating violent crimes. Furthermore, Thai correctional system emphasizes the importance of punishments for intimidation and hence avoidance of recidivism, rather than punishments for promoting legal abidance among offenders. As a result, Thai correctional system is currently facing a crucial problem of "Over caseload in courts and Inundate inmates in prisons". Therefore, the rehabilitation system of prisons proves a failure. The best evidence is the skyrocketing number of recidivism. To solve these problems, informal justice system should be paid more attention while the rehabilitation should be promoted more systematically. Offenders should be rehabilitated, as stated in the Master Plan for National Justice Administration and Justice System Improvement. The ultimate goal of the master plan is to reduce caseload in the court system. Alternative justice system or Restorative Justice should be adopted. Moreover, communities should be encouraged to play an active role in justice system. The rehabilitation system should be promoted. All of these elements can lead to solution of the problem of "Over caseload in courts and Inundate inmates in prisons".

Keywords: Problems; Correctional System; Thailand

1. บทนำ

หากจะศึกษาเกี่ยวกับระบบราชทัณฑ์นั้นจำเป็นต้องเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ และความหมายของคำว่า "ราชทัณฑ์" เสียก่อน ซึ่งก่อนเปลี่ยนมาใช้คำว่า "ราชทัณฑ์" นั้น ในอดีตใช้คำว่า "ทัณฑ์วิทยา" มาก่อน โดยใช้ในการศึกษาการจัดการผู้กระทำผิด หรือวิธีการลงโทษผู้กระทำผิด โดย "ทัณฑ์" หมายถึงโทษหรือการลงโทษนั่นเอง ซึ่งในความหมายเดิมของ ทัณฑ์วิทยา (Penology) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คำว่า ความเจ็บปวด (Poena) มีความหมายว่า ความเจ็บปวดอันเป็นความคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายและหน้าที่ของการมีระบบราชทัณฑ์ นั่นคือ การสร้างความเจ็บปวดให้บุคคลที่ถูกลงโทษนั่นเอง โดยการลงโทษในสมัยก่อนนั้นมีจุดประสงค์เพื่อลงโทษด้วยการแก้แค้น ให้ผู้ที่ถูกลงโทษนั้นรู้สึกเจ็บปวด และไม่กระทำความผิดนั้นอีก แต่ในปัจจุบันได้มีการสร้างความเข้าใจหรือปรับขอบข่ายของการลงโทษลง ไม่เพียงแต่เพื่อการแก้แค้นทดแทน แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขผู้กระทำผิด ให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ ดังเช่น ปุณฺณคนธรรมา ดังนั้นจึงได้มีการเปลี่ยนจุดประสงค์ และความหมายโดยทั่วไปจากคำว่า ทัณฑ์วิทยา (Penology) เป็นคำว่า แก้ไข (Correction) นั่นเอง³

³ Nuttee Jitsawang, *Principal of Corrections: Principles of Correctional System Analysis* (Bangkok: Phibulsongkroh Foundation, 2021), 1-5. [In Thai]

ระบบทฤษฎีทฤษฎีเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมนั้น จำเป็นต้องเข้าใจถึงหลักการพื้นฐานและความหมายของคำว่ายุติธรรมโดยทั่วไปเสียก่อน ความยุติธรรมหมายถึง ความเที่ยงธรรมความชอบธรรม และความเสมอภาค ความยุติธรรมสามารถจัดแบ่งตามลักษณะได้เป็นสองประเภท

1) ความยุติธรรมตามธรรมชาติ ได้แก่ ความยุติธรรมที่แท้จริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งมนุษย์ไม่ได้เป็นผู้กำหนดขึ้น เช่น ความยุติธรรมที่เกิดจากกฎแห่งกรรมที่ไว้กล่าวไว้ว่า ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว

2) ความยุติธรรมตามสัญญานิยม ได้แก่ ความยุติธรรมที่มนุษย์ในสังคมเป็นผู้กำหนดขึ้น เช่น ความเสมอภาคในสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้⁴

นอกจากนี้ ความยุติธรรมยังสามารถแบ่งตามการจัดจำแนกของอริสโตเติลนักปรัชญาชาวกรีก ได้เป็นสองประเภท⁵ คือ

1) ความยุติธรรมในการจัดสรร (Distributive Justice) เป็นความยุติธรรมเกี่ยวกับการจัดสรรภาระหน้าที่และสิทธิประโยชน์

2) ความยุติธรรมในการแลกเปลี่ยนทดแทน (Commutative Justice) เป็นความยุติธรรมเกี่ยวกับการทดแทนแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้กระทำต่อบุคคลอื่นกลับคืนอย่างสมน้ำสมเนื้อและเสมอภาคเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม ในการศึกษากระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการพิจารณาโทษทางอาญาหรือในทางกฎหมายแล้วนั้น ต้องศึกษาถึงหลักของในหัวข้อความยุติธรรมในการแลกเปลี่ยนทดแทน ซึ่งในกรณีนี้ อริสโตเติลได้อธิบายว่าการทำให้เกิดความยุติธรรมในการแลกเปลี่ยนทดแทนอาจทำให้เกิดขึ้นได้ตามแนวคิดฝ่ายยุติธรรมเน้นการชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งจะอธิบายดังต่อไปนี้ แนวคิดฝ่ายยุติธรรมมีสองฝ่าย⁶

สำหรับกระบวนการยุติธรรมของไทยนั้น ระบบราชทัณฑ์เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมซึ่งระบบงานยุติธรรมนั้นประกอบไปด้วยองค์การต่าง ๆ คือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ทั้งนี้ ระบบงานยุติธรรมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมาย 2) เพื่อนำผู้กระทำผิดที่เป็นอันตรายออกไปจากชุมชน 3) คอยป้องกันมิให้มีการประกอบอาชญากรรม และ 4) แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดี⁷ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ข้อสุดท้ายเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานราชทัณฑ์ ซึ่งในปัจจุบันมีการร่วมมือกับภาคประชาชน และชุมชน เพื่อให้การคืนคนดีสู่สังคมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.1 ประวัติราชทัณฑ์ของไทย

ในด้านประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเกี่ยวกับ “เรือนจำ” หรือ “คุก” นั้น ตามข้อมูลที่ได้จากกรมราชทัณฑ์ในประเทศไทย ได้ระบุถึงที่มาและประวัติศาสตร์ของการก่อตั้งกรมราชทัณฑ์ในประเทศไทยไว้ดังนี้ ราชทัณฑ์ของไทยมีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องเข้ากับการเมือง สังคมเมือง

⁴ Jutarat Uea-amnuay, *Justice Systems and Alternative Justice* (Bangkok: Chulalongkorn University, 2013), 11-16. [In Thai]

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Purachai Piumsomboon et al., *Criminology and Penology Units 8-15*, 10th ed. (Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University, 2012), 113-114. [In Thai]

⁸ Supoj Suroj et al., *Justice Administration Units 1, 2nd* ed. (Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University, 2007), 24-25. [In Thai]

และสภาพเศรษฐกิจ ตลอดยุคสมัยที่ผ่านมาก่อนยุคสมัยรัชกาลที่ 5 กิจการเรือนจำได้สังกัดอยู่ตามส่วนต่าง ๆ สอดคล้องกับการปกครองแบบจตุสดมภ์ คือการแบ่งเป็นเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอกและเรือนจำในกรุงเทพ เรือนจำในกรุงเทพนั้นมี 2 ประเภทขึ้นอยู่กับ จำนวนโทษของผู้ที่ถูกคุมขัง⁹

- 1) “คุก” เป็นที่คุมขังผู้ต้องโทษที่มีโทษตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป
- 2) “ตระราง” ใช้เป็นที่คุมขังผู้ที่มีโทษต่ำกว่า 6 เดือนหรือนักโทษ

ซึ่งยุคสมัยนี้เอง เป็นยุคเริ่มต้นของการเรียกชื่อสถานที่ไว้ขังนักโทษ จนคำพูดติดปากของคนไทย สมัยก่อนที่มักจะได้ยินคุ้นหูกันเป็นอย่างดี คือ “คุกขี้ไก่” จึงขออธิบายความสั้น ๆ เป็นเกร็ดความรู้เล็กน้อย ในตอนปีพุทธศักราช 2436 ประเทศฝรั่งเศสยึดจันทบุรี และได้การสร้างคุกขี้ไก่ขึ้นเพื่อใช้กักขังผู้ต่อต้านฝรั่งเศส โดยโค้ก มีลักษณะเป็นห้องขังทั่วไปแต่ด้านบน มีการเลี้ยงไก่ เพื่อให้มูลไก่ ตกลงใส่ศีรษะของผู้ที่ถูกขังอยู่ด้านล่างนั่นเอง จึงเป็นที่มาของสถานที่ที่เรียกว่า “คุกขี้ไก่”¹⁰

ในปีพุทธศักราช 2444 ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการใหม่โดยโปรดให้สร้างคุกใหม่ขึ้นเรียกว่า “กองมหันตโทษ” และให้สร้างตระรางใหม่ขึ้นเรียกว่า “กองลหุโทษ”¹¹

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงยุบกรมราชทัณฑ์ และให้ไปสังกัดกระทรวงยุติธรรมเนื่องจากเศรษฐกิจอยู่ในภาวะตกต่ำ และต่อมากรมราชทัณฑ์ถูกโอนไปเป็นแผนกหนึ่ง สังกัดกระทรวงมหาดไทย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพุทธศักราช 2479 การราชทัณฑ์ได้ยกฐานะเป็นกรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่ กักกันผู้มีสันดานเป็นโจรผู้ร้ายผิดและอบรมเด็กดัดสันดาน จนมาในปีพุทธศักราช 2545 เกิดการปฏิรูประบบราชการขึ้น กรมราชทัณฑ์จึงได้โอนย้ายกลับมาสังกัดกระทรวงยุติธรรมดังเดิม¹²

โดยที่การลงโทษในอดีตมุ่งเน้นลงโทษปราบปราม มากกว่าฟื้นฟู บำบัดเยียวยา การลงโทษมุ่งเน้นการ “แก้แค้น” (Revenge) โดยระดับการลงโทษนั้นต้องสาสม และมีน้ำหนักความรุนแรงเท่ากัน ชนิดที่เรียกได้ว่า ตาต่อตา ฟันต่อฟัน “An eye for an eye, and a tooth for a tooth”¹³

ในปัจจุบันการลงโทษเป็นแบบบูรณาการทั้งสองอย่างเข้าด้วยกัน เนื่องจากแนวคิดที่เน้นการชดใช้ค่าเสียหายนั้นเคยเป็นกรอบแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อสังคมโลกมาตั้งแต่ 2100 ปีก่อนคริสตกาล โดยปรากฏเป็นหลักการในประมวลกฎหมายโบราณฮัมมูราบี¹⁴ แต่ด้วยกรอบแนวคิดที่เน้นการลงโทษนี้ยังมีอิทธิพลอย่างมาก และต่อเนื่องมาอีกยาวนาน ส่งผลให้แนวความคิดการชดใช้ค่าเสียหายแก้แค้น ยังไม่เป็นที่นิยม

⁹ Daoruang Hongsa, “Laws and Regulations Related to Correctional Work: History of the Department of Corrections,” last modified n.d., accessed June 5, 2021, <http://www.correct.go.th/popmaha/image/1correctlaw.pdf/> [In Thai]

¹⁰ Emagtravel, “Dang Building, Chanthaburi,” last modified n.d., accessed June 4, 2021, <https://www.emagtravel.com/archive/red-building.html/> [In Thai]

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Jennifer Marson, “The History of Punishment: What Works for State Crime,” last modified n.d., accessed June 4, 2021, <https://www.scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=hilltopreview/>

¹⁴ Ushistory, “Hammurabi’s Code: An Eye for an Eye,” last modified n.d., accessed June 4, 2021, <https://www.ushistory.org/civ/4c.asp/>

และแทบไม่ปรากฏในกระบวนการยุติธรรมจากหลายประเทศ ในปัจจุบันจึงมีการนำแนวคิดการชดเช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อในฐานะยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อเสริมยุติธรรมกระแสหลัก แต่ไม่ใช่การเอาเข้ามาแทนที่ แต่สำหรับประเทศไทยนั้นการใช้ยุติธรรมกระแสรองก็ยังคงไม่เป็นที่นิยมมากนักปัญหานักโทษล้นคุกจึงยังคงเป็นปัญหาหลักสำหรับเรือนจำทุกแห่งในประเทศไทย

2.2 ปัญหาของเรือนจำในประเทศไทย

2.2.1 ด้านงบประมาณและเม็ดเงินที่สูญเสียไป

จากจำนวนผู้ต้องขังที่อยู่ในการดูแลของกรมราชทัณฑ์ถ้าตีเป็นเม็ดเงินโดยใช้คำนวณค่าแรงขั้นต่ำวันละ 300 บาทนั้นหมายความว่าประเทศไทยกำลังเสียโอกาส ในการนำเม็ดเงินมาหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ จำนวนวันละไม่ต่ำกว่า 95 ล้านบาท คิดเป็นปีละ 34,900 ล้านบาท ยิ่งไปกว่านั้น งบประมาณที่ใช้บริหารเรือนจำก็ไม่ได้การันตีประสิทธิภาพและผลในการ “บำบัดเหยี่ยวยา” ผู้ต้องขัง ว่าจะกลับคืนเข้าสู่สังคมและใช้ชีวิตได้อย่างปกติ หากแต่ว่าคุณนั้น แน่แน่นอนว่าเป็นสถานที่ ที่ทำให้ผู้ที่ถูกจองจำสูญเสียความเป็นมนุษย์ ชำรุด ในทุก ๆ ด้าน ไม่สามารถดำรงชีวิตอย่างปฎิชน คนทั่วไปได้ เมื่อผู้ต้องขังถูกกระทำเยี่ยงสัตว์หรือไม่ได้รับโอกาสในการใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วๆ ทั่ว ไป คนเรานั้น อาจจะได้เจอจุดจบทางความรู้สึก นั่นคือการอาศัยอยู่ในคุกนั่นเอง คุกจึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการสูญเสีย ของสังคมส่วนรวมอย่างแน่นอน¹⁵

2.2.2 ด้านสุขภาพจิต

การติดคุกอย่างยาวนานนั้น จึงเป็นการทำลายการเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังอย่างไม่ต้องสงสัย ทั้งวิถีชีวิตที่ถูกตัดขาดออกจากสังคม การอยู่ห่างไกลจากครอบครัว การขาดปฏิสัมพันธ์จากคนรอบข้าง และสิ่งแวดล้อม และการปรับตัวให้เข้าสู่สังคมปกติ ล้วนแต่กระทบต่อการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังทั้งสิ้น หากราชทัณฑ์หรือเรือนจำ ไม่มีการฝึกอาชีพและเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังก่อนได้รับอิสรภาพ ผู้ต้องขังเหล่านั้นคงไม่สามารถปรับตัว และหางานทำ หรือหารายได้เพื่อเลี้ยงชีพตนเองได้ เนื่องจาก ขาดทักษะในการประกอบอาชีพจึงต้องก่อเหตุอาชญากรรมและกลับเข้าสู่เรือนจำดังเดิม¹⁶

2.2.3 ระบบสาธารณสุขที่ไม่ได้มาตรฐาน

ความแออัดของประชากรในเรือนจำที่เกิดขึ้นทำให้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาด้านระบบสาธารณสุขไปได้ ทั้งเรื่องความสะอาด ความสะดวกและหลักอนามัยที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยเรือนจำและทัณฑสถานไม่สามารถรักษามาตรฐานด้านระบบสาธารณสุขไว้ได้เท่ากันทุกแห่ง เรือนนอนที่ผู้ต้องขังอาศัยกันอย่างแออัด ห้องพักรวมที่ไม่มีการแบ่งสัดส่วน หรือแยกเป็นผู้ต้องขังแต่ละคดีได้อย่างเหมาะสม¹⁷

2.2.4 การกระทำผิดซ้ำ

“การรื้อถอนอิสรภาพจึงเป็นการลงโทษที่เพียงพอแล้วต่อผู้ที่กระทำความผิด” ยกตัวอย่างประเทศนอร์เวย์เป็นประเทศที่มีการดูแลผู้ต้องขังได้ดีที่สุดในโลก และมีห้องขังที่หรูหรา ยิ่งไปกว่านั้นยังมีสถิติ

¹⁵ Natmaytee Saiyawet, “Prison: The Beginning of the Loss of Society,” November 27, 2018, under “Dare to Tell the Truth,” last modified n.d., accessed June 4, 2021, <https://www.thaipublica.org/2017/11/natmaytee-13/> [In Thai]

¹⁶ Ibid.

¹⁷ BBC, “Behind the Wall (Prison) Report Indicates that Thailand has Failed to Solve the Prison Problem,” last modified March 1, 2017, accessed June 5, 2021, <https://www.bbc.com/Thai/Thailand-39124560/> [In Thai]

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ต่ำที่สุดในโลกอีกด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกระทำผิดซ้ำ และวนกลับมาถูกจองจำในเรือนจำอย่างเดิมภายใน 5 ปีหลังพ้นโทษ และสหรัฐอเมริกายังเป็นประเทศที่มีสถิติการกระทำผิดซ้ำมากที่สุดในโลก¹⁸

ตามความเห็นของ อาร์น ควาร์นวิก นิลเซน (Arne Kvernvik Nilsen) ผู้เชี่ยวชาญด้านราชทัณฑ์และผู้ดูแลเรือนจำเมืองบาสทอย (Bastoy) ในประเทศนอร์เวย์ซึ่งเป็นเรือนจำที่ขึ้นชื่อได้ว่ามีความเป็นอยู่ดีที่สุดในโลก ได้กล่าวอีกว่า “การลงโทษก็คือการที่คุณต้องเสียอิสรภาพ ถ้าเราปฏิบัติต่อผู้คนที่อยู่ในคุกเยี่ยงสัตว์ พวกเขาก็จะประพฤติตนอย่างสัตว์ แต่ที่นี้เราให้ความใส่ใจแก่คุณในฐานะสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน คุณใช้กำลังเปลี่ยนแปลงผู้คนไม่ได้ ผมให้ความเคารพผู้ต้องขัง วิธีนี้จะสอนให้พวกเขารู้จักเคารพผู้อื่นเช่นกัน สิ่งสำคัญที่สุดในการดูแลผู้ต้องขังก็คือ เมื่อการที่พวกเขาได้พ้นโทษไปแล้วจะไม่ก่ออาชญากรรมซ้ำอีก”¹⁹

2.2.5 แนวโน้มการก่ออาชญากรรมรุนแรงขึ้นกว่าเดิม

สิ่งที่พบอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อผู้ต้องโทษถูกจับในคดีอาญาแม้จะไม่ใช้คดีที่ใช้ความรุนแรง แต่เมื่อเข้าไปอยู่ในเรือนจำราว 5-10 ปีนั้น กลับมีการก่ออาชญากรรมรุนแรงยิ่งไปกว่าเดิมเมื่อออกจากเรือนจำ ถือว่า บุคคลเหล่านี้ได้ “คุณเป็นโรงเรียนสอนอาชญากรรม” และสร้างเครือข่ายได้เป็นอย่างดี และไม่ว่าผู้กระทำผิดจะเข้าไปในเรือนจำหรือถูกลงโทษด้วยข้อหาอะไรก็ตาม ผู้กระทำผิดเหล่านั้นมักกลับเข้าไปในเรือนจำด้วยข้อหาที่รุนแรงมากกว่าเดิม²⁰

2.3 สถานการณ์เรือนจำในประเทศไทย

“คดีล้นศาล คนล้นคุก” เป็นคำอธิบายที่ค่อนข้างชัดเจนและสะท้อนปัญหาาระบบยุติธรรมของประเทศไทย ทั้งในประเด็นปัญหาที่เกิดจากตัวระบบยุติธรรมเองที่มีความล่าช้า คดีจำนวนมากกระจุกต่อคิวรอเข้ารับพิจารณา อีกทั้งค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมค่อนข้างแพง ทำให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ยากและการวินิจฉัยคดีของบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการยุติธรรมเน้นการตีความอย่างเคร่งครัดตามตัวบทกฎหมาย ขาดความยืดหยุ่น มุ่งเน้นการตีความการกระทำผิด หรือ ไม่ผิดเท่านั้น ทั้งยังผลักดันคดีเข้าสู่เรือนจำเป็นส่วนใหญ่ แต่การแก้ปัญหา หรือวิธีการที่จะผ่อนคลายปัญหานี้ไปได้นั้นมีหลายวิธีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการเบี่ยงเบนคดี โดยใช้ระบบยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เข้ามาช่วยผ่อนผันความตึงเครียด ใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ยอมความกัน โดยไม่ต้องพึ่งพาการใช้บริการของระบบยุติธรรมซึ่งอาจใช้เวลาานาน อีกทั้งยังเสียค่าใช้จ่ายมาก คดีที่เคยล้นศาลก็อาจจะสามารถลดลงหรืออย่างน้อยก็คลายความแออัดในกระบวนการไปได้ไม่มากนัก

¹⁸ Christina Sterbenz, “Why Norway’s Prison System is so Successful,” last modified n.d., accessed June 5, 2021, <https://www.businessinsider.com/why-norways-prison-system-is-so-successful-2014-12/>

¹⁹ Natmaytee Saiyawet, “Prison: The Beginning of the Loss of Society,” November 27, 2018, under “Dare to Tell the Truth,” *ibid.* [In Thai]

²⁰ Thaipublica, “The Director of TJ Points out that it’s Time for Thailand to Reduce the Problem of Overcrowding Prisoners – Return Good People to Society Sustainably, May 4, 2018, under “Dare to Tell the Truth,” last modified n.d., accessed June 5, 2021. <https://www.thaipublica.org/2018/05/tij-4-5-2561/> [In Thai]

อีกวิธีหนึ่งซึ่งจะอธิบายในบทความนี้ คือ วิธีการสนับสนุนเรือนจำแบบเปิด ซึ่งในประเทศไทย ยังไม่ได้รับความสนใจมากนัก อีกทั้งยังมีจำนวนที่น้อยมาก เพียง 17 แห่งจาก 143 แห่งของเรือนจำเท่านั้น ที่มีลักษณะเป็นสถานกักขังแบบเปิด มุ่งเน้นฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ได้แก่ ภาคเหนือ มีทัณฑสถานเปิดหนองน้ำขุ่น จังหวัดนครสวรรค์ เรือนจำชั่วคราวห้วยม้า จังหวัดแพร่ เรือนจำชั่วคราวร่องห้า จังหวัดพะเยา เรือนจำชั่วคราวปางยางคก จังหวัดลำปาง เรือนจำชั่วคราวหนองเรียง จังหวัดสุโขทัย เรือนจำชั่วคราวแค่น้อย จังหวัดเพชรบูรณ์, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทัณฑสถานเกษตรอุตสาหกรรมเขาพริกจังหวัดนครราชสีมา เรือนจำชั่วคราวรอบเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เรือนจำชั่วคราวโคกมะตูม อำเภอนางรอง เรือนจำชั่วคราวโคกคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์²¹

ภาคตะวันออกมีทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง จังหวัดระยอง ทัณฑสถานเปิดทุ่งเบญจา จังหวัดจันทบุรี ทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูง จังหวัดปราจีนบุรี เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว จังหวัดระยอง และภาคใต้มีทัณฑสถานเปิดบ้านนาวง จังหวัดพัทลุง เรือนจำชั่วคราวห้วยกลั้ว อำเภอลี้หลวง และเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งแต่ละแห่งรองรับผู้ต้องขังได้จำกัด 500 -1,000 คน²²

จำนวนคุกในประเทศไทยนั้น สวนทางกับจำนวนผู้ต้องขังที่มีอย่างมากมายมหาศาลจนล้นออกมา มีการอยู่อย่างแออัด และด้วยสภาพที่แออัด จึงไม่สามารถแสดงประสิทธิภาพของหน้าที่ของตัวเรือนจำเองได้เต็มที่ ผลของการบำบัดฟื้นฟู เยียวยา จึงไม่อาจได้ผลดีมากนัก จำนวนผู้ต้องขังในประเทศไทย มากจนเป็นอันดับที่ 6 ของการจัดอันดับนักโทษที่มีมากที่สุดของโลก โดยที่ไทยมีนักโทษมากเป็นอันดับที่ 3 ในภูมิภาคเอเชีย รองจากประเทศจีน และประเทศอินเดียเท่านั้น²³ แต่หากพิจารณาจากจำนวนประชากรของทั้งสองประเทศข้างต้น ประเทศไทยถือว่ามีสัดส่วนประชากรที่น้อยกว่ามาก จึงเป็นที่น่าวิตกกังวลอย่างมาก ถึงวิกฤตการณ์จำนวนนักโทษที่มากมายมหาศาลนี้

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากบทความข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาต่าง ๆ ที่ราชทัณฑ์ในประเทศไทยเป็นปัญหาที่มีมาตั้งแต่อดีต กล่าวคือ ในอดีต ระบบราชทัณฑ์ให้ความสำคัญกับการลงโทษแบบรวดเร็วและรุนแรง เพื่อต้องการให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกกลัวและหลบจำ แต่อีกนัย คือ การลงโทษเพื่อการแก้แค้นมากกว่าการลงโทษเพื่อผู้กระทำผิดรู้สึกเกรงกลัวกฎหมาย ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบราชทัณฑ์ในปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับปัญหา “คดีล้นศาล คนล้นคุก” ส่งผลกระทบต่อระบบการบำบัดฟื้นฟูเยียวยาของเรือนจำไม่ได้ผล ทำให้จำนวนสถิติผู้กระทำผิดซ้ำนั้นมีตัวเลขที่สูง เนื่องจากระบบการฟื้นฟูเยียวยา หรือระบบเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังก่อนได้รับอิสรภาพยังไม่สามารถเอื้ออำนวยให้ผู้ต้องขังนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพหรือนำทักษะที่ได้เรียนรู้ไปหางานตามความต้องการของตลาดได้ เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังมีมากเกินไปกว่าจำนวนบุคลากรหรือจำนวนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นแก่การเพิ่มทักษะอาชีพไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ

²¹ Komchadluek, “Light-Structured Prison Solves the Problem of Overcrowding Prisoners,” January 16, 2016, under “Crime News,” last modified n.d., accessed June 5, 2021, <https://www.komchadluek.net/news/crime/220633/> [In Thai]

²² Ibid.

²³ The Standard Team, “The Prison Overflows Thailand Ranked 6th Most Inmates in the World, 3rd in Asia, Behind only China and India,” last modified May 4, 2018, accessed June 5, 2021, <https://www.thestandard.co/world-prison-population-list-Thai-6th/> [In Thai]

หลายประเทศหาทางออกด้วยการใช้การเบี่ยงเบนคดีความออกจากกระบวนการยุติธรรมทางการไปสู่การไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมระหว่างคู่กรณี บางประเทศใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) บางประเทศใช้สถาบันครอบครัวและชุมชนเข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด นอกจากช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา เมื่อเปรียบเทียบกับ การเข้าพิจารณาคดีในชั้นศาลแล้วนั้นยังได้ผลเป็นที่น่าพอใจอีกด้วย หากประเทศไทยมีการสนับสนุนระบบยุติธรรมนอกเหนือไปจากกระแสหลัก และมองเห็นความสำคัญของการบำบัดฟื้นฟูเหยี่ยวา แก่ไขผู้กระทำผิดตั้งแต่แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ โดยมีวิสัยทัศน์คือ “การบริหารงานยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานสากลสร้างความเป็นธรรมและประชาชนพึงพอใจ” แล้ว เป้าหมายที่จะทำให้เกิดคดีขึ้นสู่ศาลมีจำนวนลดลง และสามารถแก้ไขปัญหาโดยใช้ระบบยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการมุ่งเน้นไปพิจารณาระบบฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากขึ้น จะทำให้ประเทศไทยมีโอกาสที่จะคลี่คลายปัญหาคดีล้นศาลคนล้นคุก ได้อย่างแน่นอน

References

- BBC. “Behind the Wall (Prison) Report Indicates that Thailand has Failed to Solve the Prison Problem.” Last modified March 1, 2017. Accessed June 5, 2021. <https://www.bbc.com/thai/thailand-39124560+com/why-Norways-prison-system-is-so-successful-2014-12/> [In Thai]
- Daoruang Hongsa. “Laws and Regulations Related to Correctional Work: History of the Department of Corrections.” Last modified N.d. Accessed June 5, 2021. <http://www.correct.go.th/popmaha/image/1correctlaw.pdf/> [In Thai]
- Emagtravel. “Dang Building, Chanthaburi.” Last modified N.d. Accessed June 4, 2021. <https://www.emagtravel.com/archive/red-building.html/> [In Thai]
- Jutarat Uea-amnuay. *Justice systems and Alternative justice*. Bangkok: Chulalongkorn University, 2013. [In Thai]
- Komchadluek. “Light-Structured Prison Solves the Problem of Overcrowding Prisoners.” Last modified January 16, 2016. Accessed June 5, 2021. <https://www.komchadluek.net/news/crime/220633/> [In Thai]
- Marson, Jennifer. “The History of Punishment: What Works for State Crime.” Last modified N.d. Accessed June 4, 2021. <https://www.scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=hilltopreview/>
- Natmaytee Saiyawet. “Prison: The Beginning of the Loss of Society.” Last modified N.d. Accessed June 4, 2021. <https://www.thaipublica.org/2017/11/natmaytee-13/> [In Thai]
- Nuttee Jitsawang. *Principal of Corrections: Principles of Correctional System Analysis*. Bangkok: Phibulsongkroh Foundation, 2021. [In Thai]
- Purachai Piumsomboon, Annop Choobamroong, Nattee Jitsawang, Vichianchot Sukchotrat, Supoj Suroj, Yossawan Buriboonthana, and Wiruch Wiruchnipawan. *Criminology and Penology Units 8-15*. 10th ed. Nonthaburi: Sukhothai Thammathiraj Open University, 2012. [In Thai]

-
- Sterbenz, Christina. “Why Norway’s Prison System is so Successful.” Businessinsider. Last modified N.d. Accessed June 5, 2021. <https://www.businessinsider.com/why-Norways-prison-system-is-so-successful-2014-12/>
- Supoj Suroj, Annop Choobamroong, Kritsak Wicharaya, Prapatana Kontrong, Kamolthip Katikarn, and Khemchai Chutiwong. *Justice Administration Units 1-7*. 2nd ed. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University, 2007. [In Thai]
- Thaipublica. “The Director of TIJ Points out that it’s Time for Thailand to Reduce the Problem of Overcrowding Prisoners – Return Good People to Society Sustainably.” Last modified N.d. Accessed June 5, 2021. <https://www.thaipublica.org/2018/05/tij-4-5-2561/> [In Thai]
- The Standard Team. “The Prison Overflows Thailand Ranked 6th Most Inmates in the World, 3rd in Asia, Behind only China and India.” Last modified May 4, 2018. Accessed June 5, 2021. <https://www.thestandard.co/world-prison-population-list-Thai-6th/> [In Thai]
- Ushistory. “Hammurabi’s Code: An Eye for an Eye.” Last modified N.d. Accessed June 4, 2021. <https://www.ushistory.org/civ/4c.aspwmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=hilltopreview/>